

Miksi palvelut ja ihmiset eivät kohtaa?

Maahanmuuttajille tarkoitettujen yrityspalveluiden saavutettavuus
suomensomalialaisten keskuudessa Helsingissä

Suomi-Somalia Seura 2021
Kirjoittaja: Rosa Rantanen
Tutkimusavustaja: Abdirahman Rage
Editointi ja ulkoasu: Riikka Aartola ja Lotta Mäkipää

Suomi-Somalia Seura
Finland-Somalia Association
Communication | Development | Culture

Sisällysluettelo

Alkusanat	
1 Johdanto	1
2 Liittymäkohtia aikaisempaan tutkimukseen	3
2.1 Somalialaiset Suomessa: numeroita	6
2.2 Palveluntarjoajat Helsingissä	7
3 Tutkimusmenetelmä	9
4 Haastattelut ja analyysi	11
4.1 Suomensomalialaisten yrittäjyys	13
4.2 Maahanmuuttajuus	16
4.3 Yrityksen perustaminen ja rahoitus	22
4.4 Kieli, kulttuuri ja uskonto	26
4.5 Yhdenvertaisuus ja representaatio	33
4.6 Jaksaminen	37
5 Keinoja suomensomalialaisten yrittäjyyden tukemiseksi	40
5.1 Yhteistyön vahvistaminen ja vertaistuki	40
5.2 Palveluiden kohdentaminen	42
5.3 Tilan luominen unelmille ja niiden toteuttamiselle	45
5.4 Islamilaisen rahoitusmallin tutkiminen ja mahdollistaminen	45
6 Yhteenveto - taustasyiden äärellä	46
Liite 1: Taustatietoa haastatelluista yrittäjistä	

Alkusanat

Suomi-Somalia Seura on vuonna 1986 perustettu ystävyysjärjestö. Toimintamme ydin on ylläpitää ja edistää Suomen ja Somalian välistä yhteistyötä, somalialaisten ja suomalaisten kanssakäymistä sekä tehdä Somalian luontoa, historiaa ja kulttuurielämää tunnetuksi Suomessa. Teemme kehitysyhteistyötä Somaliassa sekä tuemme suomensomalialaisten hyvinvointia ja yhteiskunnallista osallisuutta.

Aloitimme vuonna 2019 kolmivuotisen Waaberi-hankkeen, jonka tarkoituksena on edistää suomensomalialaisten työelämätaitoja ja -osallisuutta yksityisellä sektorilla sekä lisätä kiinnostusta ja valmiuksia yrittäjyyteen. Hanke pyrkii innostamaan suomensomalialaisia uskomaan omiin vahvuuksiinsa ja mahdollisuuksiinsa työelämässä sekä potentiaalisina yrittäjinä. Toiminnan tavoitteena on myös hälventää suomalaisten yritystoimijoiden ennakkoluuloja ja madaltaa yritysten kynnystä palkata suomensomalialaisia työntekijöitä.

Lisäksi Waaberi-hankkeessa halutaan tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan kehittää suomensomalialaisten yrittäjyyttä tukevia palveluita. Taustalla on havainto siitä, että runsaasta palvelutarjonnasta huolimatta suomensomalialaiset vaikuttavat hakeutuvan näihin palveluihin harvoin. Yrittäjyydellä on kuitenkin pitkät perinteet Somaliassa ja myös esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Britanniassa somalialaisten yrittäjyysaste on huomattavasti Suomea korkeampi. Selvittääksemme ilmiön taustasyitä, olemme tuottaneet

tämän selvityksen siitä, miten palvelut tavoittavat suomensomalialaisia yrittäjiä ja mitkä taustatekijät asiaan vaikuttavat.

Toivomme, että selvitys tavoittaa laajasti palveluntarjoajia, jotta erilaiset toimijat voivat kehittää palveluitaan vastaamaan esiin nousseisiin suomensomalialaisen kohderyhmän palvelutarpeisiin, ja sitä kautta tukea suomensomalialaisten yrittäjyyttä.

Suomi-Somalia Seura ja Waaberi-hanke

Lämmin kiitos jokaiselle haastatteluihin osallistuneelle yrittäjälle sekä palveluntarjoajien edustajille, ilman aikaanne ja avoimuuttanne selvitystä ei olisi syntynyt. Suuri kiitos myös selvityksen teossa tutkimusavustajana toimineelle Abdirahman Ragelle hänen avustaan haastatteluiden järjestämisessä ja käänntämisessä.

Rosa Rantanen

1 Johdanto

Tässä selvityksessä tarkastellaan sitä, miten erilaiset maahanmuuttajille tarkoitetut yrittäjyyspalvelut tavoittavat suomensomalialaisia Helsingin seudulla. Selvitys on osa Suomi-Somalia Seuran Waaberi-hanketta, joka pyrkii tukemaan suomensomalialaisten yrittäjyys- ja työllistymisedellytyksiä. Tarkoituksena on kartoittaa, millaisia haasteita ja onnistumisia yrittäjyyspalveluiden käyttöön liittyy ja miten ne saavuttavat suomensomalialaista kohderyhmää pääkaupunkiseudulla. Selvityksessä verrataan tämänhetkistä tilannetta muutamien vuosien takaisiin tietoihin: nouseeko esille edelleen samoja kysymyksiä ja mikä on toisaalta muuttunut? Tarkoituksena on tunnistaa ongelmakohtia, mutta keskittyä siihen, miten yrityspalveluita ja yrittäjyyteen kannustamista voitaisiin käytännössä vahvistaa.

Selvityksen teko aloitettiin syksyllä 2020 ja se valmistui kesällä 2021. Selvityksen teko jakautui pitkälle aikavälille koronapandemian asettamista rajoituksista johtuen. Selvitystä varten on haastateltu niin Helsingissä toimivia palveluntarjoajia kuin suomensomalialaisia yrittäjiä. Tarkoituksena oli alun perin haastatella etenkin yrittäjäksi haluavia, mutta tämän ryhmän tavoittaminen osoittautui haastavaksi etenkin koronatilanteen vuoksi palveluissa tapahtuneiden muutosten ja etätyöskentelyn takia. Käsitteenä suomensomalialaisuus on selvityksessä ymmärretty laajasti. Mukana selvityksessä on ollut sekä Somaliassa että Suomessa

syntyneitä ihmisiä, joita pyydettiin haastatteluissa määrittelemään itse, mitä suomensomalialaisuus heille tarkoittaa.

Selvityksen aikana todettiin, että aiemmissa tutkimuksissa esiin nousseet haasteet ovat edelleen monelle suomensomalialaiselle yrittäjälle ajankohtaisia. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi kielitaito, erot kulttuurissa ja uskonnossa sekä riittämätön tietämys siitä, miten yrittäjäyys toimii Suomessa. Selvityksen lähtökohtana oli perehtyä maahanmuuttajille tarkoitettujen palveluiden toimivuuteen suomensomalialaisten keskuudessa, mutta yrittäjien joukossa on paljon myös Suomessa syntyneitä suomensomalialaisia. Suomessa syntyneiden tai kasvaneiden osalta on perusteltua kysyä, miksi heitä tulisi tutkia erillisenä ryhmänä - siis 'suomensomalialaisina' suomalaisen sijaan. Myös nämä yrittäjät kokevat kuitenkin osittain samoja haasteita kuin maahan muuttaneet ja toisaalta he ovat usein nähneet läheltä, minkälaisia haasteita maahan muuttaneet kohtaavat. Haastatteluiden perusteella erillisen selvityksen tekeminen on perusteltua siltä osin, kun halutaan ymmärtää niitä erityispiirteitä, joita liittyy suomensomalialaisten yrittäjäyteen ja maahanmuuttajataustaisten yrittäjäyteen laajemmin. Yrittäjäyteen liittyy paljon muitakin ulottuvuuksia kuin yrityspalveluiden tarjonta: esimerkiksi kotoa opitun kulttuurin ja koulutusjärjestelmän tarjoaman tuen merkitys on suuri. Lisäksi yhteiskunnan suhtautuminen maahanmuuttajiin, maahanmuuttajataustaisiin ja eri etnisiin ryhmiin sävyttää suomensomalialaisten yrittäjäyyskokemuksia yhtä lailla kuin

mitakin arjen kokemuksia. Yrittäjyydessä korostuvat myös yksilön oma motivaatio, omien taitojen tunnistaminen ja kehittäminen sekä omasta jaksamisesta huolehtiminen.

2 Liittymäkohtia aikaisempaan tutkimukseen

Tämä selvitys pohjautuu aiempaan havaintoon siitä, että suomensomalialaisten keskuudessa yrittäjyyden on koettu olevan yllättävän vähäistä suhteessa siihen, miten vahva asema yrittäjyydellä on Somaliassa ja somalidiasporan piirissä keskimäärin. Tätä on tutkittu Suomessa erityisesti vuonna 2015 julkaistussa Kauppakansa pakosalla -tutkimuksessa (Joronen & Mohamed), jossa tarkasteltiin somalialaisten yrittäjyyttä Helsingissä suhteessa muihin maihin sekä mahdollisia syitä yrittäjyysaktiivisuuden eroihin.

Suomalaisilla työmarkkinoilla on perinteisesti korostettu muodollista osaamista ja korkeaa koulutusta. Osa somalialaisista maahanmuuttajista ei ole matalan koulutus- tai osaamistason vuoksi sijoittunut siihen joukkoon, jota suomalaisilla työmarkkinoilla arvostetaan. Somalian pitkittyneen konfliktin ja haastavien yhteiskunnallisten olojen vuoksi Somaliasta Suomeen muuttaneiden koulutus on aikanaan jäänyt keskimäärin vähäiseksi. Opiskeluun liittyvät taidot ja edellytykset saattavat olla heikot, mikä vaikeuttaa kieleen ja työelämään liittyvää oppimista

Suomessa. (Esim. Huotari & Koskinen, 2016, Moalim 2016.) Lisäksi on arveltu, että moni suomensomalialainen on yrittäjäksi lähtiessään turhan kärsimätön ja odottaa voittoa yrityksestä epärealistisen nopealla aikataululla (Moalim 2016).

Aikaisemmista somalialaisten yrittäjyyttä koskevista tutkimuksista on noussut esille esimerkiksi paikallisen toimintaympäristön merkitys: Pohjois-Amerikassa ja Iso-Britanniassa on koettu olevan kannustava ympäristö, vaikka haasteitakin toki on. Koska somaliyhteisöt eivät usein ole olleet vauraita, on pääoma ollut vähäistä ja yritysten kasvu jäänyt vaatimattomaksi. Asiakkaina on usein myös ollut pääasiallisesti oman etnisen ryhmän edustajia ja niin sanottu etninen yrittäjyys on ollut somalialaisten keskuudessa yleistä. Somalialaisten yrittäjien asiakaskunta myös Suomessa on perinteisesti koostunut ennen kaikkea omaan etniseen ryhmään kuuluvista henkilöistä ja yrittäjät tekevät lisäksi paljon yhteistyötä muiden samasta taustasta tulevien kanssa. Ainakin tämän selvityksen aikana kerättyjen tietojen perusteella tilanne on kuitenkin hieman muuttunut nuorempien sukupolvien kohdalla, sillä yhä useampi suomensomalialainen on kasvanut Suomessa, pitää yrityksensä kohderyhmänä omaa etnistä ryhmää laajempaa asiakaskuntaa ja toimii yhdessä oman etnisen ryhmän ulkopuolelta tulevien yrittäjien kanssa. Tämä koskee sekä yrityksen sisäistä toimintaa että yhteistyökumppaneita. (Joronen & Mohamed 2015.)

Uskonnolla on kansainvälisissä tutkimuksissa todettu olevan suuri merkitys somalialaisten yrittäjyyteen etenkin siksi, että Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa on monissa maissa vaikeaa löytää islamin mukaisia rahoitusinstrumentteja. Asia on noussut esiin myös pääkaupunkiseudulla tehdyissä selvityksissä (Moalim 2016) ja tätä selvitystä tehdessä.

Suomensomalialaisten identiteettiä ja kokemusta diasporaan kuulumisesta on tutkittu useissa aiemmissä tutkimuksissa ja selvityksissä. Keskeisiä huomioita ovat olleet muun muassa se, että uskonnon merkitys korostuu ja vahvistuu usein Somalian ulkopuolelle muutettaessa. Kansallinen identiteetti on pitkään jatkuneen konfliktin ja klaanien välisten valtataisteluiden vuoksi jokseenkin hauras ja aiheuttaa helposti konflikteja myös Somalian ulkopuolella. Diasporassa elävien ja etenkin Somalian ulkopuolella syntyneet tai kasvaneet nuoret kokevat usein elävänsä kahdessa kulttuurissa, ja olevansa 'Suomessa somalialaisia ja Somaliassa suomalaisia'. Myös sukupolvien välisten kokemusten ero näkyy vahvasti suomensomalialaisia koskevissa tutkimuksissa, mikä heijastuu myös yrittäjyyteen liittyvään keskusteluun. (Esim. Mubarak, Nilsson & Saxén 2015, Rantanen 2019, Tiilikainen 2003.)

Tässä selvityksessä tarkastellaan sitä, miten hyvin maahanmuuttajille suunnatut yrityspalvelut tavoittavat suomensomalialaisia yrittäjiä Helsingissä. Haastatteluiden perusteella muodostuu käsitys tämänhetkisestä tilanteesta ja sitä

voidaan peilata esimerkiksi Jorosen ja Mohamedin (2015) esittämiin tuloksiin. Vertailua tehdessä on hyvä huomata, että suomensomalialaisten yrittäjyydestä ei ole tarkkoja tilastoja, joten sen kehityksestä on vaikea tehdä luotettavaa vertailua. Tässä selvityksessä korostuu hieman nuorempien somalialaisten ääni kuin aiemmissa tutkimuksissa.

Nykyään yhä useampi suomensomalialainen on syntynyt Suomessa tai muuttanut Suomeen jo lapsena. Näin ollen he myös kokevat suomalaisen yhteiskunnan ja työmarkkinajärjestelmän itselleen tutumpana toimintaympäristönä kuin aiemmat sukupolvet. Tässä tapauksessa maahanmuuttajataustaisuus saa hyvin erilaisen merkityksen kuin vaikkapa aikuisena 1990-luvulla Suomeen muuttaneiden kohdalla. On tärkeää selvittää yhdessä yrittäjien kanssa, millaisia eroja suomensomalialaisten yrittäjien välillä on ja miten vastata erilaisiin tarpeisiin kohdennetusti ja ilman ennakko-oletuksia.

2.1 Somalialaiset Suomessa: numeroita

Vuonna 2019 Suomessa oli 21920 somalia äidinkielenään puhuvaa henkilöä. Somalian kansalaisia oli 6 444 henkilöä ja Suomen kansalaisuuden sai 583 Somalian kansalaista. Samana vuonna somali nousi Helsingin toiseksi suurimmaksi vieraaksi kieleksi venäjän jälkeen. Somalinkielisiä oli tuolloin 11 466 eli 1,9% prosenttia koko Helsingin väestöstä.

Suurin osa Suomen somalinkielisestä väestöstä asuu Helsingin ja Uudenmaan alueella. (Tilastokeskus 2020.)

2.2 Palveluntarjoajat Helsingissä

Yrittäjyyspalveluita ja -neuvontaa tarjoavat Helsingissä useat kaupungin toimijat sekä erikokoiset järjestöt. Kenttä on monipuolinen ja elävä, ja useat palvelut ovat riippuvaisia hankkeiden kestosta ja rahoituksesta. Tämän vuoksi sekä asiakkaiden että heitä ohjaavien tahojen on vaikea muodostaa selkeää ja ajantasaista kuvaa tarjolla olevista palveluista.

Laadukkaiden ja kestävien tulosten saavuttamiseksi palveluiden tulisi aina perustua kohderyhmän todellisiin tarpeisiin. Tämän selvityksen yhteydessä ilmennyt keskeinen haaste on, että yrittäjyyspalveluissa nousevat esiin erilaiset tarpeet sekä asiakkaan että palveluntarjoajan näkökulmasta. Esimerkiksi suomensomalialaisen yrittäjän tai yrittäjäksi haluavan tarpeita voidaan tarkastella muun muassa työllisyystilanteen, iän, kansalaisuuden, etnisen taustan, kielitaidon, sukupuolen tai koulutustason kautta. Palveluntarjoaja puolestaan voi suunnata palvelunsa ensisijaisesti esimerkiksi työttömille, pitkäaikaistyöttömille, yrittäjiksi haluaville, maahanmuuttajille, turvapaikanhakijoille, pakolaisille, vieraskielisille, suomensomalialaisille, nuorille tai naisille. Vaikka palveluita varmasti pyritään tekemään mahdollisimman käyttäjäystävällisiksi, on

palveluntarjoajilla usein kuitenkin rajalliset mahdollisuudet vastata kohderyhmän moninaisuuteen ja asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin.

Helsingissä yrittäjyyspalveluita maahanmuuttajille tarjoaa muun muassa Helsingin kaupungin NewCo Helsinki, joka palvelee useilla kielillä. Lisäksi Stadin osaamiskeskus palvelee ennen kaikkea työttömiä työnhakijoita ja sen kautta on mahdollista saada muun muassa uraneuvontaa maahanmuuttajataustaisille työttömille työnhakijoille. Startupin perustamiseen tukea ja osaamista tarjoaa Startup Refugees, joka pitää koulutuksia useilla eri kielillä maahanmuuttajille, pakolaisille ja turvapaikanhakijoille, ja auttaa heitä työllistymään yrityksiin. The Shortcut tarjoaa startup- ja teknologiakoulutuksia englanniksi kaikille halukkaille ja auttaa maahanmuuttajien työllistymisessä, vaikka ei mainostakaan itseään maahanmuuttajien työllistymis- tai yrittäjyyspalveluna. Lisäksi useat eri järjestöt tarjoavat yksittäisiä koulutuksia ja kursseja yrittäjyyteen liittyen.

Palvelukentän sirpaleisuuden haastetta pyrkii ratkomaan Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoima Kumppanuusverkosto. Vuonna 2021 toimintansa aloittanut kotoutumisen kumppanuusohjelma tukee kotoutumista ja yhteiskunnan vastaanottavuutta tuomalla erilaisia toimijoita yhteen ja lisäämällä niiden välistä yhteistyötä.

Esimerkiksi Mikkelin ammattikorkeakoulun julkaisemassa selvityksessä on todettu, että Suomessa yrittäjyyspalveluiden määrä on riittävä, mutta haasteet liittyvät

ennemminkin tiedottamiseen ja palvelujen hyödynnettävyyteen. Selvityksessä on mainittu, että "varsinaisesti maahanmuuttajille erikseen suunnatuille yrittäjyyspalveluille ei ole sinällään tarvetta, mutta olisi kuitenkin hyvä, jos palvelua olisi saatavilla tarvittaessa myös muilla kuin suomen kielellä" (Tervaniemi 2016).

Eri tutkimuksissa on havaittu, että yhteistyö ja verkostoituminen kantaväestöön kuuluvien kanssa ovat suuremmissa roolissa kuin kotoutumisen yhteydessä tarjottavat yrittäjyyspalvelut. Hyviksi foorumeiksi maahanmuuttajayrittäjien ja kantaväestön kohtaamiseen on arvioitu mm. verkostoitumistilaisuudet, yrittäjyysyhteisöjen tilaisuudet ja muut kohtaamiset, jotka kannustavat yhteiseen ideointiin ja parhaimmassa tapauksessa yritysideoiden syntymiseen. Näitä kannattaisi siis edelleen lisätä jo olemassa olevan yhteistyön tueksi. Tähän vaaditaan erilaisten yrittäjyyttä edistävien tahojen ja koulutusorganisaatioiden yhteistyötä, jossa maahanmuuttajien näkökulma huomioidaan erityisesti. Lisäksi tärkeä rooli on tietysti maahanmuuttajayrittäjillä itsellään. (Tervaniemi 2016.)

3 Tutkimusmenetelmä

Selvitystä varten haastateltiin sekä palveluntarjoajia että suomensomalialaisia yrittäjiä. Palveluita tarjoavista tahoista mukana olivat Helsingin kaupungilta NewCo Helsinki ja Stadin osaamiskeskus sekä järjestökentältä Startup Refugees.

Lisäksi selvityksessä on hyödynnetty Suomi-Somalia Seuran omia kokemuksia Waaberi-hankkeen yrittäjyyttä koskevissa tapahtumissa ja palveluissa.

Selvitykseen haastateltiin viittä suomensomalialaista yrittäjää. Heidän joukossaan oli eri alojen yrittäjiä, sekä Suomessa että Somaliassa syntyneitä. Aloja olivat turvallisuus-, taksi-, ravintola- sekä sosiaali- ja terveysala. Osa haastatteluihin osallistuneista yrittäjistä on myös ollut mukana motivoimassa muita yrittäjäksi haluavia ja kertomassa omista kokemuksistaan. Näin heillä on ikään kuin kaksoisrooli yrittäjänä ja muiden kannustajana, vaikka he eivät varsinaisesti tarjoaisi yrityspalveluita.

Haastattelut tehtiin suomeksi yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Haastateltavat löydettiin pääosin Suomi-Somalia Seuran omien verkostojen kautta, yrittäjiltä itseltään kysymällä sekä median kautta. Lisäksi haastateltavia etsittiin Suomi-Somalia Seuran nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Haastattelut oli mahdollista tehdä joko suomeksi, somaliksi tai englanniksi. Somalinkielisen haastattelun teki ja tiivistä tutkimusavustaja, jolla oli myös aktiivinen rooli osan haastateltavien löytämisessä. Haastattelut tehtiin joko puhelimitse, videopuheluna tai kasvokkain, jolloin noudatettiin virallisia suosituksia COVID-19-tilanteeseen liittyen. Haastattelut nauhoitettiin osallistujien suostumuksella ja niihin liittyvät tiedot käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti Suomi-Somalia Seurassa.

Selvityksessä esitetyt puhekieliset sitaatit ovat peräisin haastatteluista ja edustavat haastateltavien näkemyksiä. Joitakin sanamuotoja on saatettu muuttaa luettavuuden helpottamiseksi. Haastateltujen nimiä tai muita tietoja ei kerrota anonyymiteetin säilyttämiseksi.

On syytä huomioida, että tämän selvityksen kokonaisuaineisto on pieni, joten selvitys ei pyri kuvaamaan yrittäjyyspalveluihin liittyviä kohtaantohaasteita valtakunnallisesti. Sen sijaan se keskittyy pohtimaan suomensomalialaisen kohderyhmän nykytilannetta ja tarpeita pääkaupunkiseudulla.

4 Haastattelut ja analyysi

Tässä luvussa esitetään keskeisiä huomioita palveluntarjoajien ja yrittäjien kanssa tehdyistä haastatteluista. Tulokset perustuvat haastateltujen vastauksiin sekä taustatutkimukseen ja kirjoittajan tulkintaan. Haastateltujen vastaukset edustavat heidän omia näkemyksiään ja kokemuksiaan. Luvussa alaotsikoina käytetyt kuusi teemaa valikoituivat haastatteluissa korostuneiden aiheiden perusteella. Teemat nousivat esille osin kysymyksenasettelun, osin vapaan keskustelun pohjalta.

Ensimmäinen teema *suomensomalialaisten yrittäjyys* keskittyy siihen, mitä oikeastaan voidaan sanoa suomensomalialaisten yrittäjyydestä ja miten se

näyttäytyy palveluntarjoajille sekä yrittäjille itselleen. Keskeinen huomio on, että suomensomalialaisten yrittäjyydestä on vähän tilastotietoa ja asian määrittely on siksi vaikeaa. Haasteita aiheuttaa myös se, kuinka suomensomalialaisuus määritellään. Määrittelyn vaikeus ja kattavien, johdonmukaisten tilastojen vähäisyys vaikeuttavat huomattavasti myös palveluntarpeen tietoon perustuvaa arviointia.

Toisena teemana käsitellään *maahanmuuttajuutta*. Alaluvussa pohditaan maahanmuuttajuuden ja suomensomalialaisuuden suhdetta sekä sitä, minkälaisia tarpeita yrittäjällä keskimäärin on riippuen siitä, milloin ja minkä ikäisenä hän on saapunut Suomeen, ja minkälainen hänen koulutustaustansa on. Lisäksi kerrotaan lyhyesti, miten Suomessa syntyneiden ja muualla syntyneiden tarpeet keskimäärin eroavat, ja miten yrittäjät itse kokevat suomensomalialaisuuden vaikuttavan yrittäjyyteensä.

Kolmantena teemana käsitellään *yrityksen perustamista ja rahoitusta*. Alaluvussa pohditaan millaisia palveluita suomensomalialaiset yrittäjät tarvitsevat yrittäjyyden alkuvaiheessa. Lisäksi keskitytään siihen, mikä motivoi yrityksen perustamiseen tai ainakin sen harkitsemiseen sekä siihen, mitkä ovat suurimpia haasteita yrityksen perustamisessa ja hoitamisessa.

Neljäs teema on *kieli, kulttuuri ja uskonto*. Nimensä mukaisesti sen alla tarkastellaan näiden asioiden vaikutusta yrittäjyyden aloittamiseen. Kieleen, kulttuuriin ja uskontoon liittyvät haasteet koskettavat usein eniten aikuisena Suomeen muuttaneita, joille suomen kieli, kulttuuri tai yhteiskuntajärjestelmä eivät ole täysin tuttuja.

Yhdenvertaisuus ja representaatio -teeman alla käsitellään haastateltavien näkemyksiä siitä, miten yhdenvertaisuus toteutuu yrittäjyyteen liittyen suomensomalialaisten kohdalla. Lisäksi tarkastellaan sitä, miten koulutusjärjestelmän koetaan vaikuttavan yrittäjyyttä kohtaan syntyvään kiinnostukseen sekä siihen liittyvään motivaatioon ja osaamiseen.

Kuudes ja viimeinen teema käsittelee *jaksamista*, joka mainittiin keskeisenä haasteena niin yrityksen perustamisen kuin yrittäjän omaan hyvinvointiin liittyen. Tällainen näkemys korostaa sen merkitystä, että jaksamiseen liittyviä taitoja, kuten omien rajojen ja voimavarojen tunnistamista, kannattaa painottaa yrittäjyysneuvonnassa sekä yrittäjäksi haluavien että yrittäjänä toimivien parissa.

4.1 Suomensomalialaisten yrittäjyys

Haasteena suomensomalialaisten yrittäjyydestä keskustellessa on se, että on vaikea tietää, mistä oikeastaan puhutaan. Erään arvion mukaan Suomessa on ollut

36 somalialaista yrittäjää vuonna 2012. (Joronen & Mohamed 2015.) Ei ole olemassa tarkkoja arvioita siitä, kuinka paljon suomensomalialaisia yrittäjiä Helsingissä tai Suomessa tällä hetkellä on. Tilastojen ja järjestelmällisen tutkimuksen puuttuessa ei voida myöskään todentaa sitä, millä aloilla yrittäjät ovat, minkä ikäisiä he keskimäärin ovat, mikä heidän sukupuolensa on tai milloin he ovat tulleet Suomeen. Tämän selvityksen haastateltavat arvioivat, että suomensomalialaisia yrittäjiä on paljon, mutta ei ole selvää mitä tämä numeroina tarkoittaa tai miten se voidaan todentaa. Asiakkaiden tilastointi etnisen ryhmän, äidinkielen tai lähtömaan mukaan ei Suomessa joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta ole perusteltua tai ylipäätään sallittua, joten on ymmärrettävästi vaikea kerätä todennettua tietoa suomensomalialaisten yrittäjien määrästä. Suomensomalialaisten yhteisössä, kansalaisjärjestöissä ja palveluntarjoajilla on kuitenkin paljon ns. hiljaista tietoa suomensomalialaisten yrittäjyydestä.

Siihen, miten suomensomalialaisten yrittäjyys näkyy tässä selvityksessä, vaikuttaa myös se, kuinka halukas henkilö on tulemaan kuulluksi nimenomaan suomensomalialaisuuden näkökulmasta. Yhteyden saa helpoimmin ihmisiin, joilla on suuri näkyvyys suomensomalialaisen yhteisön sisällä, mediassa ja/tai ennestään paljon kontakteja erilaisissa somalialaisia edustavissa järjestöissä ja verkostoissa. Näin ollen haastatteluissa jää helposti kuulematta sellaisten yrittäjien ääni, jotka eivät kuulu tähän edellä mainittuun joukkoon tai ylipäätään halua osallistua tämänkaltaisen selvityksen tekemiseen.

Koska tarkka tieto yrittäjistä ja puuttuu ylipäätään, puuttuu tieto myös niiden toimialasta. Selvitystä tehdessä haastattelijoiden tai asiantuntijoiden useimmiten mainitsemia aloja olivat ravintola-, turvallisuus-, taksi- ja sosiaali- ja terveysala. Taksialan säätelyn vapautumisen joitakin vuosia sitten koettiin madaltaneen kynnystä lähteä taksiyrittäjäksi.

"En henkilökohtaisesti ajattele itseäni maahanmuuttajataustaisena yrittäjänä, vaan pidän itseäni ihan tavallisena yrittäjänä." - Yrittäjä, turvallisuusala

Suomensomalialaisia ovat periaatteessa kaikki, jotka ovat taustaltaan somalialaisia ja asuvat Suomessa. Suuri osa suomensomalialaisista on syntynyt Suomessa, jonka vuoksi on tärkeä ottaa huomioon, että heidän kohdallaan voidaan puhua yhtä hyvin 'suomalaisista' kuin 'suomensomalialaisista' ja silloin kun erottelu tehdään, sille tulisi olla syy. Selvityksessä haastateltuja suomensomalialaisia pyydettiin itse määrittelemään, mitä suomensomalialaisuus heille tarkoittaa. Asia on kaukana yksiselitteisestä ja esimerkiksi Suomessa syntyneistä yrittäjistä osa totesi ajattelevansa itseään ensisijaisesti somalialaisena, osa taas suomalaisena, vaikka kaikki tunnistivat identiteetissään molemmat ulottuvuudet. Haastatteluiden perusteella voisi sanoa, että silloin kun (suomen)somalialaisuus ymmärretään identiteettinä, kyseessä koetaan olevan henkilökohtainen asia, joka ei niinkään vaikuta yrittäjyyteen. Moni toi kuitenkin haastatteluiden aikana esiin

sen, että somalialaisella kulttuurilla, uskonnolla sekä niihin kohdistuvilla negatiivisilla asenteilla voi olla vaikutusta yrittäjäksi ryhtymisessä.

Suuria somalidiasporayhteisöjä on Afrikan ulkopuolella erityisesti Yhdysvalloissa, Kanadassa, Iso-Britanniassa ja Pohjoismaissa. Erään haastatellun palveluntarjoajan mukaan suomensomalialaisten yrittäjyyteen liittyy haasteita kaikissa paikoissa, mutta erityisesti Suomessa ja Pohjoismaissa. Haastatteluissa suomensomalialaiset yrittäjät tunnistivat sen, että Suomessa yrittäjyys ei ole suomensomalialaisten keskuudessa niin yleistä kuin voisi ajatella sen perusteella, mikä on perinteisesti ollut yrittäjyyden merkitys ja näkyvyys Somaliassa ja somalialaisessa kulttuurissa.

“Me somalialaiset ollaan oikeasti aika yrittäjähenkisiä. Esimerkiksi Minnesotassa (Yhdysvalloissa) ja Iso-Britanniassa on paljon isoja yrityksiä ja kauppakeskuksia. Suomessa monella on ehkä mielikuva, että täällä ei pärjää yrittäjänä, ei olla päästy vielä siihen pisteeseen. Tähän voisi panostaa enemmän kyllä. Sanoisin että somalialaisilla on paljon annettavaa Suomelle.” - Yrittäjä, sosiaaliala

4.2 Maahanmuuttajuus

Kaikki selvitykseen haastatellut tahot tarjoavat palveluita erityisesti maahanmuuttajille tai heidän palvelunsa soveltuvat maahanmuuttajille. On tärkeää huomioida, että kaikki haastatellut yrittäjät eivät kuitenkaan ole

maahanmuuttajia. Haastatteluissa ilmeni, että nuoret, Suomessa syntyneet tai tänne nuorena muuttaneet suomensomalialaiset ovat mukana suomalaisessa yritysmaailmassa keskimäärin aktiivisemmin kuin vanhemmat sukupolvet. Haastatteluissa suomensomalialaisen identiteetin ei yleensä koettu suoraan vaikuttavan omaan yrittäjyyteen, mutta sen sijaan tunnistettiin monenlaisia haasteita liittyen maahanmuuttajien ja etenkin suomensomalialaisten kohteluun Suomessa. Tässä yhteydessä esiin nousevat myös syrjintä ja rasismi rakenteellisina ongelmina sekä henkilökohtaisina kokemuksina. Eräs huomionarvoinen asia erityisesti palveluntarjoajien kannalta on se, että yrittäjyydestä kiinnostumiseen ja yrityspalveluihin hakeutumiseen vaikuttavat itse asiassa varsin monet muut asiat kuin itse yrityspalveluiden saatavuus ja sisältö.

Sukupolvien ja yksilöiden välillä on suuria eroja kielitaidossa, suomalaisen kulttuurin omaksumisessa ja siinä, miten kokee oman roolinsa yhteiskunnassa. Henkilön suhdetta Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin määrittää paljon se, minkä ikäisenä henkilö on muuttanut Suomeen. Moni aikuisena Suomeen muuttanut on käynyt läpi maahanmuuttajille tarkoitettuja kotoutumiseen liittyviä kursseja. Somaliassa syntyneet ja Suomeen hyvin nuorina muuttaneet henkilöt ovat sen sijaan käyneet läpi saman koulutusjärjestelmän kuin suomalaiset nuoret.

“Tällä hetkellä tilanne Suomessa ei ole maahanmuuttajia kohtaan kannustava, vaan pikemminkin lannistava. On paljon rakenteellisia ja näkymättömiä esteitä -

jotta tilanne muuttuisi, pitäisi ihan politiikasta asti tapahtua muutosta. Tavalla, jolla maahanmuuttajista puhutaan, uutisoidaan ja jolla heihin suhtaudutaan, ei saada maahanmuuttajista sitä hyvää potentiaalia, jota heillä on. Yhteiskunnan pitäisi kannustaa enemmän ja tukea kaikkia tasavertaisesti.”- Yrittäjä, taksiala

Eräs palveluntarjoaja totesi, että hänen suomensomalialaisista asiakkaistaan yrittäjyydestä kiinnostuneita ovat yleensä ne, jotka ovat olleet Suomessa jo pitkään, osa jopa 20 tai 30 vuotta. Asiakaskuntaan kuuluvat hänellä työttömät, usein pitkäaikaistyöttömät maahanmuuttajat. Henkilö on saattanut olla Suomessa jopa vuosikymmeniä, kokeilla useita työllistymisvaihtoehtoja ja turhautua työllistämispalveluihin ja työmarkkinoihin. Vasta tämän jälkeen syntyy ajatus hakeutua yrittäjäksi. Viive yritystoimintaan lähtemisessä ei haastateltavan palveluntarjoajan mielestä johdu niinkään kiinnostuksen puutteesta vaan siitä, että kotoutumisessa on yrittäjyyden sijaan korostettu palkkatöihin hakeutumista.

Saman palveluntarjoajan mukaan suoraan kotoutumispalveluiden parista tulleiden, vähän aikaa Suomessa olleiden asiakkaiden mieleen on usein iskostunut ajatus siitä, että työelämään pääseminen vaatii ennen kaikkea ammattitutkinnon. Näin ollen moni haluaa hakeutua opiskelemaan itselleen tutkinnon tai vastaavasti hyödyntää jo kotimaassa hankkimaansa tutkintoa. Moni myös jää odottamaan palveluntarjoajilta tulevaa ohjausta, jonka mukaan toimia. Tilanteita on paljon erilaisia ja palvelujärjestelmä on monilta osin muuttunut esimerkiksi 90-luvun

jälkeen, jolloin Suomeen saapui paljon pakolaisia Somaliasta. Haastateltu palveluntarjoaja mainitsi, että aiempien tutkimusten perusteella on todettu, ettei julkiselta sektorilta ole välttämättä totuttu odottamaan yrittäjyyspalveluita omassa lähtömaassaan, joten niitä ei välttämättä osata ajatella olevan tarjolla Suomessakaan. Palveluiden riittävä markkinointi onkin tärkeää maahanmuuttajataustaisten keskuudessa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa luotto järjestelmän ja palveluiden toimivuuteen sekä viranomaisiin on korkea, mikä on yleisesti ottaen positiivinen asia. Haastatteluiden perusteella tämä ei aina välttämättä kuitenkaan ole paras mahdollinen lähtökohta erilaisten luovien ja kokeilevien ratkaisujen hyödyntämiseen itsensä työllistämisessä. Jos henkilö jää odottamaan neuvoja tai työpaikkaa erilaisista palveluista, ei kyse aina ole passiivisuudesta vaan hänen käsitykseensä siitä, työelämään pääseminen onnistuu Suomessa parhaiten seuraamalla kotoutumis- ja työllistymispalveluiden työntekijöiden neuvoja. Tällainen käsitys voi aiheuttaa haasteita työllistymisen lisäksi työn mielekkyyden ja merkityksellisyyden kokemisessa, jos työllistyminen on tapahtunut palveluntarjoajan kautta eikä alanvalinta ole perustunut hakijan omiin toiveisiin, osaamiseen tai taustaan.

Haastattelun perusteella heräsi kysymys siitä, millä tavoin yrittäjyyttä käsitellään maahanmuuttajille tarkoitetuissa kotoutumiskoulutuksissa. Palveluntarjoaja

arvioi, että yrittäjyydestä ei juuri puhuta kurseilla, mutta varmuutta asiasta hänellä ei ollut.

Haastatteluiden perusteella etenkin nuoremmassa sukupolvissa suomansomalialaisten yrittäjien joukossa on melko tasapuolisesti sekä naisia että miehiä. Vanhemmissa sukupolvissa miesten määrä vaikuttaa olevan korkeampi, joskaan tutkimusta aiheesta ei ole. Naisten asema työelämässä ja yrittäjyydessä on haastavin niillä naisilla, joilta puuttuu koulutus, lukutaito, kielitaito, ymmärrys suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta tai useampi näistä. Moni jouseampia vuosia tai vuosikymmeniä sitten Suomeen muuttanut on saattanut jäädä esimerkiksi lasten kanssa kotiin ja kokonaan pois opinnoista ja työelämästä. Tämä koskee vain osaa naisista, mutta tämä pieni ryhmä on tärkeä huomioida erityisen haavoittuvan asemansa takia. Suomessa järjestetäänkin joitakin naisille suunnattuja kurseja ja koulutuksia, joiden avulla tähän haasteeseen on pyritty tarttumaan. Eräs haastateltava huomioi, että Somaliassa äidit ovat aktiivisia ja työskentelevät sekä kotona että esimerkiksi myyvät erilaisia tuotteita kaduilla. Suomessa tällainen yrittäjyys ei kuitenkaan ole lähtenyt toimimaan eikä sellaisenaan siirrykään Suomen oloihin erilaisista yhteiskuntarealiteeteista johtuen.

Matalasti koulutetuille henkilöille yrittäjyys on yksi potentiaalinen tie suomalaiseen työelämään, koska yrittäjyys ei välttämättä vaadi tiettyä koulutustaustaa tai tutkintoa. Yrittäjyydessä on myös mahdollista hyödyntää monia koulun

ulkopuolella opittuja taitoja kuten käsityötaitoja tai ruuanlaittotaitoa. Haastatteluissa tuli esiin, että jotkut myyvät tekemiään tuotteita tai tarjoamiaan palveluita pienimuotoisesti ilman rekisteröityä yritystä, jolloin toiminta ei näyttäydy varsinaisena yritystoimintana. Ei ole tarkkaa tietoa siitä, miten usein tällaista tapahtuu suomensomalialaisten keskuudessa. Joskus yrityksen perustamista ei pidetä houkuttelevana, koska ajatellaan että Suomessa yrittäjänä ei tienaa tarpeeksi tai verotus on korkea.

“Ehkä tällainen mindset on vähän väärä. Onhan täällä Suomessa pienyrittäjäverotus kova, mutta ei se estä yrittämästä, voi pärjätä ihan hyvin.” -

Yrittäjä, sosiaaliala

Osa haastateltavista mainitsi yhtenä mahdollisuutena kevytyrittäjyyden, joka on viime vuosina yleistynyt laskutusmalli. Kevytyrittäjyys toimii maksullisten palveluiden kautta, jotka hoitavat laskutukseen liittyvät asiat kuten verotuksen ja eläkemaksut palvelun myyjän puolesta. Tämä mahdollistaa palveluiden myymisen ilman yrityksen perustamista. Siitä, kuinka yleistä kevytyrittäjyys on suomensomalialaisten ja etenkin matalasti koulutettujen tai pienimuotoista liiketoimintaa harjoittavien keskuudessa, ei ole tietoa mutta asiaan kannattaisi perehtyä esimerkiksi yrittäjyyskoulutusta järjestävissä organisaatioissa.

Kuten eräs palveluntarjoaja toi esiin, monet asiakkaat ajattelevat yrityksen perustamista raskaampana prosessina kuin se onkaan. Monella saattaa yrityksistä puhuttaessa olla mielikuva suuryrityksistä ja nopeasti kasvavasta liiketoiminnasta, joka vaatii paljon aikaa ja rahaa. Yrittäjäyys on kuitenkin mahdollista myös kevyemmässä muodossa esimerkiksi osa-aikaisesti.

4.3 Yrityksen perustaminen ja rahoitus

“Yrityksen perustaminen Suomessa on mielestäni tosi helppoa, mutta sen pyörittäminen on erityisen vaikeaa.” - Yrittäjä, turvallisuusala

Haastatelluista yrittäjistä kaikki kertoivat aloittaneensa yritystoiminnan erittäin motivoituneina ja oman osaamisensa pohjalta. Yrittäjäydessä keskeisiksi haasteiksi he mainitsivat kysyttäessä yleensä joko rahoituksen saamisen, oman jaksamisen tai molemmat. Rahoitus on haaste monelle aloittavalle yrittäjälle, sillä yritystä varten tarvitaan alkupääomaa. Yksi yrittäjistä kertoi saaneensa starttirahaa yritystä perustaessaan. Yksi kertoi, että ei hakenut starttirahaa, koska hänen käsityksensä mukaan sitä ei ollut mahdollista saada samaan aikaan kuin työskenteli muualla. Yleisesti ottaen haastatteluissa ei kysely, mistä rahat yrityksen perustamiseen olivat tulleet, mutta osa kertoi siitä itse.

Kaikki haastatellut pitivät kynnystä yrityksen perustamiseen omalla kohdallaan melko matalana. Osa haastateltavista oli opiskellut yrittämiseen liittyviä asioita

korkeakoulussa. Yksi oli nuorempana osallistunut ohjelmaan, jossa tuettiin yläkouluikäisten osaamista ja valmiuksia yrittäjyyteen. Useampi haastateltavista mainitsi käyttäneensä jonkinlaista yritysneuvontaa, joka ei kuitenkaan ollut erityisesti maahanmuuttajille tarkoitettua neuvontaa. Tämä onkin varsin luonnollista silloin kun kyseessä ei ole maahanmuuttaja tai henkilö on muuttanut Suomeen hyvin nuorena. Osa yrittäjistä oli käyttänyt Espoon alueella tarjottua neuvontaa, vaikka yritystoiminta pyörii tällä hetkellä ainakin osittain Helsingissä.

Moni mainitsi, että vähintään yhtä suuri haaste kuin yrityksen aloittaminen on sen pitäminen elinvoimaisena. Yrityksen ylläpito vaatii osaamista, rahaa, paljon työtä, motivaatiota ja kykyä käsitellä sekä yrityksen toimintaan että omaan hyvinvointiin liittyviä haasteita.

Rahoituksen suhteen keskeinen haaste monille suomensomalialaisille yrittäjille on, että Suomessa ei ole islamilaista pankkijärjestelmää. Islamin mukaan on kiellettyä ottaa korollista lainaa ja moni suomensomalialainen noudattaa tätä neuvoa erittäin kirjaimellisesti. Ilmiö on tunnistettu tutkimuskirjallisuudessa yrittäjyyteen liittyvänä haasteena ja asiasta on haastatteluiden perusteella käyty keskustelua myös Suomessa asiantuntijoiden kesken. Eräs yrityspalveluiden tarjoaja toi lainan itse esille keskeisenä kysymyksenä. Hän kertoi, että kaikkia suomensomalialaisia asiakkaita se ei huoleta, mutta monelle se on este yrityksen perustamiselle.

Palveluntarjoajien ja yrittäjien näkemykset olivat yhteneväisiä siinä, että kyseessä on haaste. Jonkin verran vaihtelua oli siinä, kuinka suurena haastetta pidettiin.

”Islamilainen pankki ja maksujärjestelmä ovat ristiriidassa suomalaisen systeemin ja sen kanssa, mitä finanssivalvonta haluaa. Mutta onko tämä este sille, että suomensomalialaiset lähtisivät yrittäjiksi? En näkisi niin, vaan siihen on aika monta erisyyttä.” - Palveluntarjoaja 1

Monet haastateltavista eivät itse tuoneet islamin mukaista rahoitusta esille haasteista kysyttäessä. Suoraan kysyttäessä asiasta he kuitenkin tunnistivat ongelman heti ja totesivat sen olevan suuri yrittäjyyteen liittyvä haaste, jonka takia moni yritys saattaa jäädä kokonaan perustamatta. Yksi palveluntarjoajista totesi, että kyseinen ongelma on erittäin keskeinen yrityksen perustamisen kannalta. Hän arvioi, että asian ratkaiseminen olisi jopa hyödyllisempää kuin uusien neuvontapalveluiden perustaminen.

”Uusien neuvontapalveluiden perustaminen ei ratkaise tilannetta yhtä tehokkaasti kuin se että rahoitusmalli olisi erilainen, sellainen, joka huomioisi somalialaiset ja muut muslimit.” - Palveluntarjoaja 3

Eräs Suomessa syntyneistä ja kasvaneista yrittäjistä kertoi, että yritystä perustaessaan hän oli törmännyt asiaan hankkiessaan autoa yritystoimintaa

varten. Hän oli kuitenkin löytänyt liikkeen, jossa auton hankkiminen onnistui islamin mukaisesti. Käytännössä tämä hoituu maksamalla kerralla kokonaissumma lainan ottamisen yhteydessä sen sijaan, että korkoa maksetaan lainan takaisinmaksun yhteydessä. Myös useampi muu yrittäjä ja palveluntarjoaja vahvisti tietävänsä, että tällainen käytäntö on ainakin autoa ostaessa mahdollinen Helsingin seudulla. Siitä, onko samanlaista käytäntöä hyödynnetty laajemmin, ei ollut tietoa.

Islamilaisen pankkijärjestelmän saamisesta Suomeen ei tämän selvityksen puitteissa ole mahdollista tehdä tarkempaa tutkimusta. Kyseessä on kuitenkin keskeinen suomensomalaisten yrittäjyyteen vaikuttava asia. Se koskee myös muita Suomessa asuvia muslimeita, mutta asia tuntuu korostuvan jonkin verran erityisesti suomensomalialaisten keskuudessa. Syitä tähän ei osattu sanoa.

Islamin mukainen rahoitusjärjestelmä ei ole eduksi pelkästään muslimiyrittäjille ja -asiakkaille, vaan myös yrityksille laajemmin, jolloin ne voivat kasvattaa asiakaskuntaansa ja liikevaihtoaan tarjoamalla palveluita eri uskonnoista ja kulttuureista tuleville. Laajempaan toimintamallina islamilainen rahoitusjärjestelmä on kuitenkin huomattavasti monimutkaisempi, eivätkä pankit voi helposti omaksua samanlaisia toimintatapoja kuin yksittäiset yritykset. Eräs haastateltava arvioi, että muutos rahoitusjärjestelmässä vaatisi entistä enemmän erityisesti somaliyhteisön sisältä lähtevää aktiivisuutta. Osa palveluntarjoajista olikin keskustellut somaliyhteisön edustajien kuten imaamien kanssa joitakin vuosia

sitten lainaan liittyvistä asioista, mutta keskustelu ei ollut edennyt käytännön toimiin.

4.4 Kieli, kulttuuri ja uskonto

Yksi lähtökohta tämän selvityksen tekemiseen on, että suomensomalialaisten yrittäjäyys on melko harvinaista, vaikka yrittäjäyydellä on vahvat perinteet Somaliassa ja Afrikan sarvessa sekä somalialaisessa kulttuurissa. Haastatteluissa pyydettiin yrittäjiä arvioimaan, mitkä asiat vaikuttavat siihen, että useampi suomensomalialainen ei lähde yrittäjäksi. Tällöin haastateltavat mainitsivat esimerkiksi puutteellisen kielitaidon, vaikeuden ymmärtää suomalaista kulttuuria ja vaikeuden ymmärtää yrittäjäyteen liittyvää byrokratiaa.

Palveluntarjoajista kaksi totesi, että vain hyvin pieni osa heidän asiakkaistaan on suomensomalialaisia. Toinen taho arvioi heitä olevan silloin tällöin joissakin tapahtumissa mukana muutamia, toinen arvioi, ettei suomensomalialaisia kävijöitä ollut lainkaan useampaan kuukauteen. Syitä tähän ei osattu suoraan sanoa.

Tilanteen muuttamiseksi oli vuosien varrella tehty tai suunniteltu yhteistyötä järjestöjen kanssa ja tarjottu somalinkielisiä palveluita sekä materiaaleja. Yksi palveluntarjoajista kertoi suunnitelleensa pariin kertaan palveluita nimenomaan suomensomalialaisille naisille, mutta hankkeet kariutuivat osallistujien

puutteeseen. Kiinnostuneita on ollut esimerkiksi infotilaisuuksissa, mutta he eivät ole enää palanneet asiaan. Samassa haastattelussa myös pohdittiin sitä, miksi esimerkiksi uusia suomensomalialaisia taksiyrittäjiä ei juurikaan näy kävijöinä palveluissa ja mistä tiedot yrityksen perustamiseen saadaan, kun ei käytetä yrittäjyyspalveluita.

Eräs taksiyrittäjä kuitenkin kertoi haastattelussa käyttäneensä NewCon palveluita yritystä perustaessaan. Ehkä sitäkin tärkeämpänä hän kuitenkin piti yhteisöltä saatua tietoa. Haastatteluissa kävi selväksi, että yrittäjäksi lähtemisessä ei ole kyse ennen kaikkea riittävästä tiedonsaannista, vaan paljon on kiinni motivaatiosta ja luottamuksesta omaan osaamiseensa. Toinen yrittäjä kertoi ohjanneensa häneltä neuvoa kysyneitä, yrittäjyydestä kiinnostuneita suomensomalialaisia henkilöitä NewCon palveluiden pariin, koska palvelut eivät olleet entuudestaan monellekaan tuttuja.

”Huomasin, että somaliyhteisössä yhä useampi oli perustanut yrityksen ja sain kokemuspohjaista tietoa ihmisiltä, joita tunsin henkilökohtaisesti, mikä on innoittanut lähtemään yrittämisen polulle. Kokemuspohjaisella tiedolla on enemmän vaikutusta siihen, että minulla on ollut rohkeutta lähteä yrittäjäksi. Ennen sitä netistä ja koulutuksista saatu tieto ei vielä rohkaissut vaan yrittäminen tuntui kaukaiselta ajatukselta.” - Yrittäjä, taksiala

Helsingissä on tarjolla somalinkielisiä palveluita ja materiaaleja työelämään ja yrittäjyyteen liittyen. Haasteena ei vaikuttaisi olevan niinkään materiaalien ja palveluiden puute vaan se, että ne eivät tavoita kohderyhmää. Työttömille maahanmuuttajille tarjottavissa Stadin osaamiskeskuksen palveluissa asiakkaat on mahdollista tilastoida kielen tai lähtömaan mukaan. Selvitystä tehdessä viimeisimmän tilaston mukaan suomensomalialaiset olivat kolmanneksi suurin asiakasryhmä. Tämän palvelun ero muihin on se, että ihmiset ohjataan sen pariin TE-toimiston kautta eikä palvelun käyttö ole siis henkilön omasta aloitteesta kiinni. Muuten arvioitiin, että suomensomalialaisia henkilöitä ei näy yrittäjyyspalveluissa

paljoakaan, kuten aiemmin todettiin. Suomessa syntynyt suomensomalialainen yrittäjä arveli haastattelussa, että moni maahan muuttanut on hyvin riippuvainen palveluista silloin, jos kielitaito ei ole riittävä tai ymmärrys suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta on puutteellinen.

“Monesti kyseessä on kielitaito ja se, ettei ymmärrä yhteiskunnan rakenteita. Silloin olet riippuvainen muiden ihmisen tulkkauksesta ja neuvoista, ja on aika vaikea tehdä yritystoimintaa. Se on liian iso kynnyks.” - Yrittäjä, sosiaaliala

Kieli mainitaan usein, kun keskustellaan maahanmuuttajille tarjottavista palveluista. Kuitenkin yksi palveluntarjoajista koki, että kieli ei ole keskeinen haaste heidän palveluissaan, kun puhutaan suomensomalialaisista asiakkaista.

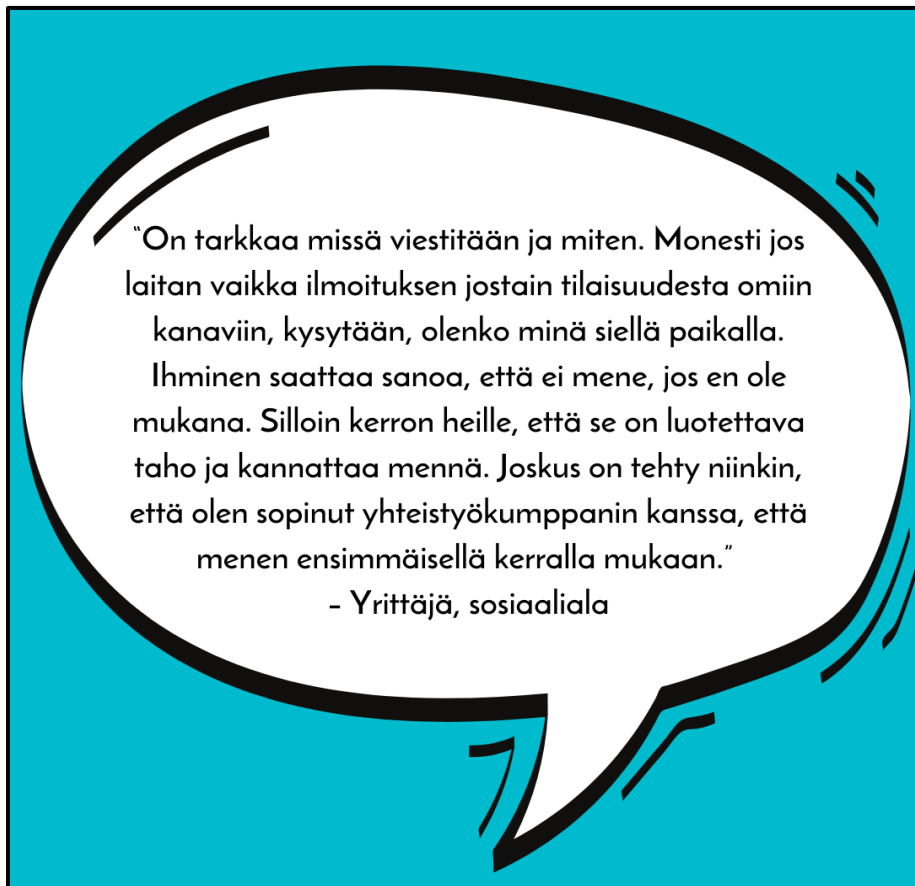
“Kieli ei ole ongelma. Niille, jotka ovat olleet asiakkaina yrittäjyyskursseilla, suomen kieli ei ole ongelma. Jos he eivät puhu suomea, he puhuvat yleensä englantia.” -

Palveluntarjoaja 1

Vaikka kielitaidon puute ei olisi varsinainen ongelma, kielellä on kuitenkin merkitystä. Omankielinen palvelu on paljon muutakin kuin kirjaimellista kääntämistä, sillä siinä on mukana monia merkityksiä ja kommunikaation tapoja. Omalla äidinkielellä kommunikointi on luontevampaa kuin muilla kielillä, vaikka niitä puhuisikin hyvin.

Jonkin verran vaikutusta arvioitiin olevan sillä, onko käytössä somalinkielinen yhteyshenkilö tai neuvoja. Kokemusten mukaan somalinkielinen palvelu yleensä lisää yhteydenottojen määrää hieman. Tähän liittyen eräs palveluntarjoaja kuvaili, että tärkeämpää on usein työntekijän tausta kuin kieli. Monen somalialaisen maahanmuuttajan on helpompi lähestyä toista suomensomalialaista kuin esimerkiksi somalia puhuvaa, ei-somalialaista neuvojaa.

Suomensomalialaisten keskuudessa yhteisöllä ja perheellä on keskeinen asema, ja tieto sekä luottamus leviävät usein yhteisön kautta. Onkin tärkeää, että palveluntarjoajat ymmärtävät kulttuurisia erityispiirteitä ja vahvistavat yhteistyötä suomensomalialaisten asiantuntijoiden ja järjestöjen kanssa, kun halutaan tavoittaa suomensomalialaisia mahdollisimman laajasti. Tuttuus auttaa viestinnässä silloinkin, kun ei ole itse suomensomalialainen, mutta on toiminut somaliyhteisön parissa ja tuntee ihmisiä.

Asiakkaiden tavoittamiseen vaikuttavat myös erot käytännön toimintatavoissa. Yksi haastateltava kertoi, että sellaisilla yksityiskohdilla kuin viestintäkanavilla ja kellonajoilla on ollut hänen yritystoiminnassaan suuri merkitys. Yrittäjyyspalveluista puhuttaessa keskitytään paljon niiden sisältöön ja kieleen, mutta esimerkiksi koulutuksen kellonaika, viestinnän tapa tai lastenhoitomahdollisuus saattavat joskus vaikuttaa osallistumiseen näitä enemmän. Koronan aikana lisääntynyt etäosallistuminen on ollut haaste, mutta

joissakin asioissa myös eduksi, koska koulutukseen osallistuakseen ei tarvitse lähteä kotoa. Toimintatavoista puhuttaessa on hyvä muistaa, että erot myös suomensomalialaisten keskuudessa ovat suuria riippuen esimerkiksi iästä, elämäntilanteesta ja uskonnollisesta vakaumuksesta.

“Moni ei kommunikoi sähköpostilla, vaikka Suomessa on tää kulttuuri, että kaikki hoidetaan sähköpostilla. Varmasti vanhempi ikäpolvi mieluummin soittaa ja nähdään kasvotusten.” - Yrittäjä, sosiaaliala

Islamilla on somaliyhteisössä keskeinen ja vahva asema, joka näkyy myös arjen valintoina ja tapoina. Haastateltavat arvioivat, että vanhempien sukupolvien edustajista moni saattaa ajatella, että suomalaiset asiakkaat eivät ole kiinnostuneita niistä tuotteista ja palveluista, joita halutaan tarjota. Esimerkiksi ravintolaa tai kauppaa perustaessa saatetaan valita vain tuotteita, jotka ovat islamin mukaan sallittuja (halal). Myös monella nuoremmista yrittäjistä uskonnon merkitys korostui haastattelussa. Eräs heistä totesi, että ei koskaan aloittaisi yritystä, joka ei olisi yhteensopiva islamin periaatteiden kanssa.

Yrityksen omista tavoitteista riippuu, halutaanko asiakkaiksi houkutella ensisijaisesti muita suomensomalialaisia, muslimeita tai laajempaa asiakaskuntaa. On myös hyvä huomata, että usein itse tuotteiden ja palveluiden lisäksi suuri

kuluttajien valintoja ohjaava merkitys on esimerkiksi palvelun sijainnilla ja viestinnällä tai vaikkapa visuaalisella ilmeellä ja sisustuksella.

4.5 Yhdenvertaisuus ja representaatio

“Kun sä näät sun näköisiä ihmisiä, jotka on päässyt elämässä pitkälle tai tietyille uralle, sulle tulee sellainen olo et ‘hei, mäkin pystyn tohon.’” - Yrittäjä, sosiaaliala

Afrikkalaistaustaiset maahanmuuttajat kokevat Suomessa tutkitusti paljon rasismia ja syrjintää (esim. FRA 2018). Tässä selvityksessä haluttiin välttää sitä lähtöoletusta, että suomensomalialaisten yrittäjyyttä lähestyttäisiin koetun syrjinnän tai rasismin kautta. Asia nousi kuitenkin esille joka keskustelussa joko suoraan tai epäsuorasti. Moni haastateltavista sekä yrittäjistä että palveluntarjoajista koki, että somalialaisiin kohdistuu Suomessa erityisen paljon ennakkoluuloja sekä arkipäivän kohtaamisissa että mediassa. Haastatteluissa rasismia ei katsottu kuitenkaan liittyvän erityisesti omaan yrittäjyyteen. Useampi haastateltava kertoi, että ei ole kokenut suoraa rasismia työssään, vaikka on törmännyt siihen muissa tilanteissa. Toisaalta keskusteltiin myös siitä, että rasismi on sekä rakenteellinen ongelma että kokemus, ja sitä on useissa tilanteissa vaikea määritellä tai todentaa.

Eräs yrittäjä totesi, että jos joku ei valitse hänen palveluitaan, ei voida tietää onko kyse ennakkoluuloista vai muista syistä, mutta hänelle oletuksena ovat ensisijaisesti muut syyt. Kyseinen haastateltava kertoi kohdanneensa epäilyä ja vähättelyä yrityksensä alkuvaiheessa nuoren ikänsä takia. Sen sijaan suoraa rasismia hän ei ollut omien sanojensa mukaan kokenut. Eräessä tapauksessa asiakkaana toiminut (ulkomaalaistaustaisten omistama) ravintola oli kuitenkin kieltäytynyt ottamasta töihin haastateltavan yrityksessä työskenteleviä tummaihoisia tai maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä, koska ravintolan suomalaiset asiakkaat kuulemma suhtautuivat näihin rasistisesti. Sama haastateltava kertoi huomanneensa, että joskus asiakkaat ovat ennakkoluuloisia, mutta pyrkivät peittämään ennakkoluulonsa vetoamalla muihin syihin.

Haastatteluissa pyydettiin vastaajia myös arvioimaan, minkälaiset valmiudet suomalainen koulutusjärjestelmä antaa yrittäjyyteen. Haastateltavat totesivat, että yrittäjyyttä ei kouluissa juurikaan käsitellä, jollei kyseessä ole aiheeseen suuntautunut ammattiin tai korkeakoulututkintoon tähtäävä koulutus. Lisäksi haastateltavat kokivat, että maahanmuuttajataustaisille nuorille on tarjottu ja tarjotaan edelleen esimerkiksi opinto-ohjaajien toimesta vähemmän osaamista vaativia tehtäviä kuin muille nuorille. Moni totesi, että yrittäjyyttä ei ehkä ajatella vaihtoehtona maahanmuuttajataustaisille, eivätkä he aina itsekään osaa ajatella sitä vaihtoehtona.

Yrittäjyyteen kannustamisessa tärkeää on yrittäjyyteen liittyvien käytännön asioiden tuntemuksen lisäksi se, että jokaisella on mahdollisuus tunnistaa oma osaamisensa, kokea olevansa yhdenvertainen osa yhteiskuntaa ja unelmoida rohkeasti. Osa haastatelluista yrittäjistä kertoi kokeneensa rasismia koulussa, jotkut enemmän kuin toiset. Kaikki tunnistivat rasismin olemassaolon suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja toisaalta sen, että eri aikakausien, alueiden, oppilaitosten ja henkilökohtaisten kokemusten välillä on huomattavia eroja. Tutkimuksissa on aiemmin havaittu ja analysoitu suoran ja epäsuoran syrjinnän negatiivisia vaikutuksia suomensomalialaisten nuorten kohteluun ja koulumenestykseen Helsingin alueella (esim. Open Society Foundations 2014). Haastatellut yrittäjät olivat sitä mieltä, että yrittäjyyteen vaikuttaa yrittäjyyskoulutuksen lisäksi moni muu koulutuksessa lapsena tai aikuisena koettu asia. Se, miten koulutusjärjestelmä antaa valmiuksia yrittäjyyteen, koskee muitakin kuin maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita.

“Olen kuullut monelta (suomensomalialaiselta) nuorelta sitä, että heitä ohjataan ammattikouluun tai lähihoitajaksi. Ehkä ei uskota tarpeeksi, jos haluaisikin vaikka yliopistoon ja lääkäriksi, tai lentäjäksi tai mitä tahansa. Mun mielestä se ei ole oikein. Jokaisella on unelmia ja hänen pitää uskoa niihin.” - Yrittäjä, sosiaali- ja terveysala

“Kouluaikana välillä jotkut opettajat heitti n-sanaa, tilanne oli sellainen. Mitä mä voin odottaa, että miten ne kannustaa mua yrittäjyyteen tai mihinkään ylipäänsä?”

Mun opo oli sitä mieltä että musta ei tuu mitään ja se ei halunnut että menen lukioon.” - Yrittäjä, turvallisuusala

Yrittäjiltä kysyttiin myös sitä, millaisena he näkevät representaation roolin eli miten tärkeää suomensomalialaisille yrittäjäksi haluaville on, että he näkevät esimerkkejä muista suomensomalialaisista yrittäjistä. Moni totesi, että heidän lapsuudessaan tai nuoruudessaan näitä esimerkkejä ei Suomessa ollut juuri lainkaan, ja he pitivät asiaa tärkeänä.

Moni oli myös saanut suomensomalialaisilta nuorilta ja koululaisilta positiivista palautetta puhuessaan omasta yrittäjyydestään ja kertoi kokeneensa, että nuoret näkivät heidät rohkaisevina esimerkkeinä.

”Nuorempana varmasti en ite ajatellut, että tää on mahdollista, yrittäjyys ei käynyt mielessä eikä ollut roolimalleja Suomessa. Oman yrittäjyyden myötä olen nähnyt muiden suomensomalialaisten yrityksiä. Joskus minusta oli artikkeli Helsingin Sanomissa ja sen jälkeen tuli paljon yhteydenottoja. Muut suomensomalialaiset soittivat ja laittoivat viestejä ja kertoivat, miten ylpeitä he on, ja että hekin voivat tehdä samalla tavalla. Varmasti sitä kaivattu, ja on itsellekin aina ilo lukea jotain positiivista suomensomalialaisista. Mediassa helposti kirjoitetaan maahanmuuttajataustaisista vain jotain negatiivista. On tärkeää, että nuoremmatkin - erityisesti ala- ja yläasteikäiset - voi nähdä suomensomalialaisia

henkilöitä julkisuudessa positiivisessa valossa silloin kun vielä suunnittelevat opintojansa ja uraansa.” -Yrittäjä, sosiaali- ja terveysala

Suomensomalialaisten yrittäjien vaikutus työmarkkinatilanteeseen työllistäjinä on ulottuvuus, joka on jäänyt melko vähälle huomiolle. Nykyisin yhä useampi suomensomalialainen yrittäjiä työllistää suurtakin joukkoa eri taustaisia ihmisiä joko keikkatyöläisinä tai kokoaikaisesti. Suomensomalialaisten yrittäjien matala kynnys palkata muita suomensomalialaisia ja maahanmuuttajataustaisia henkilöitä yrityksiinsä toimii osaltaan suomalaisten työmarkkinoiden monimuotoisuuden ja yhdenvertaisuuden lisääjänä. Tavoitteena ei kuitenkaan tulisi olla, että maahanmuuttajataustaiset palkkaavat vain maahanmuuttajataustaisia, vaan että työmarkkinoilla kaikilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet työllistyä osaamistaan vastaavaan asemaan taustasta huolimatta.

4.6 Jaksaminen

”Yksi mentorini sanoi kerran, että yritys voi yhtä hyvin kuin yrittäjä. Eli se on todella tärkeää, miten sulla menee pään sisällä - niin hyvin menee yritykselläkin.” - Yrittäjä, turvallisuusala

Monet yrittäjät mainitsivat haasteista puhuttaessa jaksamisen. Jaksamisen haasteet liittyvät usein siihen, kuinka helpoksi tai vaikeaksi koee yrityksen perustamisen ja kuinka yrityksen pyörittäminen sujuu. Lisäksi omasta henkisestä hyvinvoinnista huolehtimisen tärkeys nostettiin esiin.

Eräs yrittäjä kuvaili huomanneensa, että yritystoiminnan ylläpitäminen on usein vaikeampaa kuin yrityksen perustaminen. Hän kertoi, että on nähnyt monen yrittäjäksi halunneen asettaneen yritystoiminnalle epärealistisia tavoitteita, jotka eivät ole täyttyneet ja tilanne on johtanut pettymykseen. Sekä yrittäjien että palveluntarjoajien kanssa keskusteltaessa välittyi käsitys, jonka mukaan yrityksen perustaminen ei Suomessa ole vaikeaa. Sen sijaan yrityksen pitäminen toimintakykyisenä vaatii paljon työtä ja pitkäjänteisyyttä. Yksi yrittäjistä kertoi käyneensä kursseja, joissa opeteltiin keinoja oman jaksamisen tukemiseen. Keskeistä on muun muassa opetella sietämään epävarmuutta. Keskustelut viittaavat siihen, että tukea ja neuvoja tarvitaan vähintään yhtä paljon yrityksen toiminnan ylläpitämisessä kuin sen perustamisessa.

Eräs yrittäjä kertoi järjestäneensä koulutuksia hyvinvointiin liittyen asiakkailleen ja tunnisti ilmiön tärkeyden myös omassa työssään. Hän kertoi, että jaksamisessa auttavat esimerkiksi tukiverkostot sekä vapaus ja mahdollisuus tehdä yrityksensä puitteissa omien arvojensa ja toiveidensa mukaista toimintaa.

Haastatteluissa nousi esiin erilaisia keinoja yrittäjien jaksamisen tukemiseen. Yhtenä keinona mainittiin muun muassa yrittäjille suunnattujen mentorointiohjelmien ja vertaistukiverkostojen hyödyntäminen. Lisäksi ehdotettiin, että suomensomalialaisille yrittäjille ja yrittäjäksi haluaville tarjottaisiin mahdollisuus keskustella yrittäjyydestä yhdessä ja saada vertaistukea.

Haastatteluissa kysyttiin, mikä motivoi jatkamaan yrityksen pyörittämistä ja mitä asioita yrittäjät itse pitävät suurimpina onnistumisinaan. Vastauksina mainittiin muun muassa mahdollisuudet päästä tekemään kiinnostavia, uusia asioita ja tapaamaan ihmisiä. Lisäksi kerrottiin muun muassa ihmisten auttamisen merkityksellisyydestä sekä siitä, miten asiakkailta saadut kiitokset lämmittävät ja auttavat jaksamaan. Motivaatiota lisäävät myös uudet taidot ja uuden oppiminen.

Eräs haastateltava totesi, että yksi yrittäjyyden parhaita puolia on se, että saa toimia esimerkkinä muille maahanmuuttajataustaisille nuorille ja antaa heille konkreettisia tilaisuuksia, joita heille ei ehkä muuten tarjoutuisi. Kaksi yrittäjistä on myös käynyt kertomassa koululaisille ja nuorille omasta yrittäjyydestään, ja on tätä kautta saanut kannustavaa palautetta.

“Yrittäjyydessä tarjotaan palveluita ja tuotteita ihmiseltä ihmiselle. Se on ehkä se tärkein, kaikki muu on sivuseikkaa.” - Yrittäjä, turvallisuusala

5 Keinoja suomensomalialaisten yrittäjyyden tukemiseksi

Tässä luvussa esitellään selvitystä tehdessä esiin tulleiden huomioiden perusteella ehdotuksia suomensomalialaisten tavoittamisen parantamiseksi maahanmuuttajille tarkoitetuissa yrittäjyyspalveluissa. Näitä ovat yhteistyön vahvistaminen ja vertaistuki, palveluiden kohdentaminen, tilan luominen unelmille ja niiden toteuttamiselle sekä erilaisten rahoitusmallien mahdollistaminen. Kyseessä ei ole yksiselitteinen lista neuvoja, vaan pikemminkin haastatteluihin perustuva keskustelunavaus yrittäjille sekä yrittäjyys- ja koulutuspalveluita tarjoaville tahoille.

5.1 Yhteistyön vahvistaminen ja vertaistuki

Useampien ihmisten tavoittamiseksi tarvitaan entistä enemmän yhteydenpitoa erilaisten yrittäjyyspalveluita tarjoavien tahojen välillä. Yhteistyötä on jo, mutta se voisi olla jatkuvampaa eikä niin kerta- tai projektiluonteista. Yksi mahdollisuus olisi, että yrittäjyyspalveluiden tarjoajat verkostoituisivat keskenään entistä johdonmukaisemmin. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että erityisesti maahanmuuttajille tarkoitettut yrittäjyyspalvelut kerättäisiin Helsingissä yhteen verkostoon tai nettisivulle entistä selkeämmin ja eri tahojen välillä viestittäisiin juuri tästä teemasta tiiviimmin. Kaikki tahot eivät järjestä yrittäjyyspalveluita pääasiallisena toimintanaan vaan sen osana. Erilaiset maahanmuuttajille tarjotut yrittäjyyspalvelut voisi listata selkeästi nimenomaan tarjottujen kurssien ja palveluiden perusteella.

Muilta yrittäjiltä saatu tuki koettiin haastatteluiden perusteella hyödyllisenä. Myös ajatusta vertaistuesta erityisesti suomensomalialaisten yrittäjien sekä yrittäjäksi haluavien välillä pidettiin hyvänä.

Tämän selvityksen perusteella vaikuttaisi siltä, että maahanmuuttajien kanssa työtä tekevät palveluntarjoajat ovat verkostoituneet enemmänkin kohderyhmäperustaisesti kuin yrittäjyysteeman ympärille. Tällöin tietoa yrittäjyyttä koskevista palveluista ei aina ole saatavilla reaaliaikaisesti ja kattavasti. Suomensomalialaisten yrittäjien haastatteluiden perusteella muodostuu se käsitys, että yrittäjäksi ryhtyessä tietoa etsitään usein omien kontaktien, kuten perheenjäsenten, ystävien ja tuttujen yrittäjien kautta. Menestyvien suomensomalialaisten yrittäjien entistä tiiviimpi mukaan kutsuminen osaksi yrittäjyyspalveluita neuvoina, vertaistuen antajina ja 'sisäänheittäjinä' voisi auttaa palveluiden löytämisessä. Olisi hyödyllistä, että maahanmuuttajien kanssa toimivien tahojen verkostoitumista vahvistettaisiin entisestään nimenomaan yrittäjyyteen keskittyneiden palveluiden kanssa, ei niinkään muiden maahanmuuttajatyötä tekevien kanssa.

5.2 Palveluiden kohdentaminen

Maahanmuuttajille suunnatuissa yrittäjyyspalveluissa on kiinnitetty jo nykyisellään huomiota erilaisten kohderyhmien tavoittamiseen erilaisin keinoin, ja kulttuuriset, kielelliset ja uskonnolliset erot on usein huomioitu tapahtumissa, markkinoinnissa ja materiaaleissa. Helsingissä tarjottavia palveluita voisi kuitenkin kohdentaa entistä tarkemmin erilaisille kohderyhmille suomensomalialaisten keskuudessa.

Vaikka palveluiden kohdentaminen suomensomalialaisille helpottaa usein ihmisten saavuttamista, enemmän huomiota voitaisiin kiinnittää yhteisön sisäisiin eroihin. Välttämätön edellytys palveluiden yhdenvertaisuudelle ja kehittämiselle on se, että suomensomalialaisten tulisi olla aina alusta asti mukana suunnittelemassa heille erityisesti suunnattuja palveluita. Erityistä huomiota kannattaa kiinnittää nimenomaan suunnitteluvaiheeseen, sillä hyvin usein suomensomalialaisia, maahanmuuttajia tai muita kohderyhmiä pyritään osallistamaan tai kuulemaan vasta kun suunnitelmat on jo tehty, jolloin helposti ohitetaan todellinen osallisuus ja tarvelähtöisyys.

Suomensomalialaiset ovat erittäin monimuotoinen ryhmä ja suomensomalialaisuus on harvoin suurinyhteinen nimittäjä kahden henkilön välillä, kun puhutaan yrittäjyydestä. Tämän vuoksi onkin tärkeää kysyä, milloin on perusteltua korostaa suomensomalialaisuutta palvelun perustana. Liittykö palvelutarve itse asiassa suomensomalialaisuuden sijasta johonkin muuhun tekijään kuten ikään, kielitaitoon, koulutustaustaan tai pitkäaikaistyöttömyyteen? Tässä tapauksessa yrittäjyyspalveluita tulisi tarjota näiden tekijöiden eikä suomensomalialaisuuden perusteella. Toisaalta ei pidä väheksyä sitä, että suomensomalialaisten yhdistykset ja erilaiset diasporajärjestöt Suomessa ovat osalle ihmisistä tuttu, turvallinen ja innostava toimintaympäristö yrittäjyydestä puhumiseen.

Palveluiden kohdentaminen vaatii erityisen huomion kiinnittämistä käytännön asioihin. Tärkeitä kysymyksiä voivat olla esimerkiksi minä päivänä ja mihin aikaan tilaisuus järjestetään, millä kielellä ja missä siitä viestitään ja onko tilaisuudessa järjestetty lastenhoitomahdollisuutta.

Palveluiden tarve määrittyy jokaisen oman kokemuksen ja tarpeen mukaisesti. Palveluiden monimuotoisuus ja päällekkäisyys voi kuitenkin hämmentää sekä asiakkaita että palveluntarjoajia. Jos henkilön tarpeita määrittää usea eri tekijä, joiden perusteella on tarjolla erilaisia palveluita, on vaikea määritellä, mitä palvelua hänen kannattaa ensisijaisesti hyödyntää. Kannattaisiko esimerkiksi 25-vuotiaan, Somaliasta Suomeen viisi vuotta sitten muuttaneen, työttömäksi jääneen ja yrittäjyydestä kiinnostuneen naisen hankkiutua ensisijaisesti nuorille suunnattuun työllistämis- tai uraneuvontaan, suomensomalialaisten järjestön naisille kohdennetulle yrittäjyyskurssille, englanninkieliselle startup-kurssille vai somalinkielisen yritysneuvojan puheille kaupungin palveluissa?

Yhtä oikeaa vastausta ei varmastikaan ole ja palveluntarve määräytyy aina yksilöllisesti. Vaikuttaakinsiltä, että yrityspalveluiden lisäksi tarvittaisiin enemmän henkilökohtaista neuvontaa ja systemaattisia ohjeita siihen, mitä palveluita on olemassa ja miten löytää niistä itselleen tai asiakkaalle parhaiten sopiva.

5.3 Tilan luominen unelmille ja niiden toteuttamiselle

Etenkin lapsia ja nuoria tulisi Suomessa kannustaa tasapuolisesti yrittäjyyteen sekä omien haaveiden tunnistamiseen ja tavoitteluun työelämässä. Yrittäjyydestä voitaisiin yhä aktiivisemmin viestiä siellä, missä suomensomalialaisia nuoria on, kuten kouluissa ja harrastuksissa. Suomensomalialaisten yrittäjien kuuleminen kouluvierailijoina tai kouluttajina kursseilla normalisoi käsitystä suomensomalialaisista yrittäjinä niin suomensomalialaisten nuorten kuin muun väestön keskuudessa ja on potentiaalinen keino ennakkoluulojen vähentämiseen. On tärkeää, että suomensomalialaiset ja muut maahanmuuttajataustaiset yrittäjät saavat positiivista näkyvyyttä yrittäjinä, eivätkä ainoastaan maahanmuuttajayrittäjinä tai oman etnisen ryhmänsä edustajina.

Aikuiskoulutuksessa ja kotoutumisen piirissä voitaisiin entistä enemmän kannustaa ihmisiä hyödyntämään omaa osaamistaan yrittäjinä sukupuolesta, taustasta, koulutustasosta tai muista tekijöistä riippumatta. Yrittäjyys vaatii osaamista, motivaatiota ja itsetuottamusta, ja näitä kaikkia tekijöitä voitaisiin vahvistaa sekä yrittäjyyspalveluissa että niiden ulkopuolella.

5.4 Islamilaisen rahoitusmallin tutkiminen ja mahdollistaminen

Helsingin seudulla ja koko Suomessa kannattaisi selvittää tarkemmin, miten islamilaisen rahoitusjärjestelmän puute vaikuttaa nykyisellään yritysten perustamiseen Suomessa ja minkälaisia vaihtoehtoja voitaisiin kehittää. Asiaa olisi

hyvä tutkia sekä uskonnon ja kulttuurin että talouden ja työllistymisen näkökulmasta. Aiheella on välillisesti niin yhdenvertaisuuteen, talouteen kuin työvoimapolitiikkaan liittyvää vaikutusta Helsingissä. Rahoitusjärjestelmän joustavuus mahdollistaisi uusien palveluiden ja innovaatioiden syntymisen entistä matalammalla kynnyksellä sekä nykyistä monimuotoisemman ihmisjoukon taitojen hyödyntämisen ja osallisuuden suomalaisella yritys kentällä. Vaikka varsinainen islamilainen pankkijärjestelmä ei olisi mahdollinen, erilaisia rahoitusmalleja ja niiden vaikutusta yritysten perustamiseen voisi kokeilla pienessä mittakaavassa. Erilaisten rahoitusmallien tutkiminen, toteuttaminen ja arviointi onnistuneesti vaatii haastatteluiden perusteella somaliyhteisön ja erityisesti uskonnollisten johtajien aktiivista osallistumista.

6 Yhteenveto - taustasyiden äärellä

Helsingissä on tarjolla lukuisia maahanmuuttajille suunnattuja yritysneuvontapalveluita suomeksi, englanniksi ja somaliksi. Lisäksi on tarjolla järjestöjen ja muiden toimijoiden kursseja ja koulutuksia, jotka tukevat yrittäjyydessä, sekä muita maahanmuuttajille tarkoitettuja työllisyyspalveluita ja -neuvontaa. Tämän selvityksen tarkoituksena oli selvittää lyhyesti, miten maahanmuuttajille tarkoitetut yritys palvelut saavuttavat suomensomalialaisia yrittäjiä Helsingissä. Tulokset ovat pienen otoksen vuoksi suuntaa-antavia, mutta selvityksen perusteella voidaan sanoa, että saavuttavuudessa olisi paljon parannettavaa. Tämä ei tarkoita, että yritys palvelut olisivat nykyisellään huonoja

tai eivät saavuttaisi suomensomalialaisia lainkaan. Sen sijaan näyttää selvältä, että ne saavuttavat vain pienen osan yrityksen perustavista tai yrittäjyydestä kiinnostuneista suomensomalialaisista. Tässä viimeisessä kappaleessa tarkastellaan selvityksen tuloksia ja sitä, millaisia kysymyksiä löytyy yrityspalveluiden järjestämiseen liittyvien haasteiden taustalta.

Vaikka palveluiden tavoitavuudessa on kyse jokapäiväisestä työstä ja vinkejä käytännön toimintaan tarvitaan, on perusteltua ja tärkeää pysähtyä kysymään, mitkä syyt vaikuttavat käytännön haasteiden taustalla. Näin varmistetaan, että yrittäjyyspalvelut ovat osaltaan mukana muokkaamassa yhteiskunnallisia ja paikallisia rakenteita, ja auttavat näin vastaamaan keskeisiin ongelmiin eivätkä ainoastaan hoida niiden oireita. Yrittäjyyspalveluissa ja yrittäjyydessä näkyvät haasteet, kuten kielitaito, kulttuurin ja yhteiskunnan ymmärrys sekä rasismien ja syrjinnän kokemukset ovat sidoksissa yhteiskunnan rakenteisiin. Näin ollen yrittäjyyden tukemiseksi on tärkeää varmistaa, että yrittäjyyspalveluita tarjoavat tahot kuten kaupunki, järjestöt ja muut toimijat ovat sitoutuneet toiminnassaan aktiivisesti tukemaan yhdenvertaisuutta ja antirasismia.

On tärkeää pohtia, mihin palvelutarpeeseen yrittäjyyspalvelu vastaa. Suomensomalialaisten kohdalla vaikuttaisi siltä, että yrittäjyyteen kaivataan lisää tukea ja näin palveluille on selkeä tarve. Jos suomensomalialaisia asiakkaita on vain vähän tai ei lainkaan, on perusteltua kysyä, miksi näin on ja miten heitä voisi

tavoittaa paremmin. Tämän selvityksen perusteella vaikuttaisi siltä, että ongelma ei liity niinkään palveluiden määrään tai sisältöön, eikä uusien palveluiden perustamista ei koettu haastatteluissa tarpeellisena. Ei myöskään tullut ilmi, että saavuttavuus muodostuisi ongelmaksi erityisesti kielen takia: vaikka kieleen liittyy haasteita, on eri kielillä toteutettua neuvontaa ja materiaalia Helsingissä saatavilla. Sekä palveluita että tarvetta niille on, mutta ne eivät aina kohtaa toivotulla tavalla.

Selvityksen tulosten perusteella vaikuttaisi siltä, että suomensomalialaista kohderyhmää kannattaisi useammin ohjata yleisten yrittäjyyspalveluiden pariin. On ymmärrettävää, että pienille kieli- tai kulttuuriryhmille erityisesti suunnattujen palveluiden suunnitteluun tai rahoittamiseen on rajatusti resursseja. Suomensomalialaiset ovat kuitenkin yksi Suomen ja Helsingin suurimmista vieraskielisistä ryhmistä ja heille luodut palvelut sekä heidän integroitumisensa yhteiskuntaan ja työelämään ovat paitsi inhimillisesti tärkeä tavoite myös sosiaalisesti, poliittisesti ja taloudellisesti merkittävä tekijä. Keskeinen kysymys on, milloin on perusteltua suunnata palveluita nimenomaan suomensomalialaisille (tai maahanmuuttajille ylipäätään) ja milloin eriytetyt palvelut saattavat itse asiassa vahvistaa rajoja ja ennakkoluuloja eri ihmisryhmien välillä. Silloin kun henkilön kielitaito, osaaminen tai yhteiskunnan tuntemus eivät riitä Suomessa sujuvasti toimimiseen, on tärkeää saada palvelua sen mukaisesti. Kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden auttaminen on ensisijaisen

tärkeää. Palveluiden monipuolisuus on rikkaus, mutta haastavaa on, löytääkö henkilö laajasta palveluvalikoimasta itselleen sopivimman palvelun tai saako hän ohjausta niiden pariin.

Selvityksen tarkoituksena oli tutkia, miten voitaisiin auttaa yrittäjäksi haluavia suomensomalialaisia ja erityisesti niitä, jotka kokevat yrittäjäksi lähtemisen Suomessa vaikeana. Konkreettisina keinoina esiin nousivat yhteistyön vahvistaminen ja vertaistuki, palveluiden kohdentaminen, tilan luominen unelmille ja niiden toteuttamiselle sekä erilaisten rahoitusmallien mahdollistaminen.

Selvityksessä haastatellut yrittäjät korostivat suomensomalialaisten osaamisen arvoa eli sitä, mitä he voisivat tarjota suomalaiselle yhteiskunnalle ja työelämälle. Monet kokivat, että suomensomalialaisilla olisi Suomelle nykyistä enemmän tarjottavaa ammatillisesti sekä uusien ideoiden, kulttuurisen monimuotoisuuden ja positiivisen representaation muodossa. Kuten eräs haastateltava totesi, suomensomalialaisten yrittäjien näkyminen julkisuudessa ei ainoastaan toimi esimerkkinä muille suomensomalialaisille vaan normalisoi myös ajatusta suomensomalialaisten yrittäjyydestä muulle väestölle ja rikkoo stereotyyppioita. Moni yrittäjä kertoi kokevansa suomensomalialaisuuden voimavarana ja vahvuutena; identiteettinä, jota ei haluta aina yrittäjyydessä asettaa etualalle, mutta jota kannetaan ylpeänä.

Keinoja suomensomalialaisten yrittäjyyden tukemiseksi

- Yhteistyön vahvistaminen, vertaistuki ja palveluiden kohdentaminen
- Tilan luominen unelmille ja niiden toteuttamiselle
- Islamilaisen rahoitusmallin tutkiminen ja mahdollistaminen

Lähteet

Ahmad, Akhlaq (2019). "When the Name Matters: An Experimental Investigation of Ethnic Discrimination in the Finnish Labor Market". *Sociological Inquiry* 3/20/2019.

Moalim, Bostio Abdulahi (2016). *Pääkaupunkiseudun somaleiden yrittäjyyskokemukset*. Laurea.

FRA - European Union Agency for Fundamental Rights (2018). Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Being Black in the EU. <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/being-black-eu>

Huotari, Olga & Koskinen, Henri (2016). "Työ on ihmiselle tärkeää" - Somaliensa näkemyksiä työllistymisestä ja Työste-hankkeesta. Metropolia Ammattikorkeakoulu. <https://core.ac.uk/download/pdf/80990218.pdf>

Joronen, Tuula & Mohamed, Abdirizak Hassan (2015). Kauppakansa pakosalla: Somaliyrittäjät meillä ja muualla. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia, 2015:1. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/12_11_19_Tutkimuksia_2_Joronen.pdf

Mohamud, Jamila, kirjoittaja. Abdi Adam, Adam, kirjoittaja; Yusuf Osman, Abdirauf, Luukinen, Maippi (toim.) (2019). Muualla suomalainen, Suomessa somali.

Mubarak, Yusuf M., Nilsson, Eva & Saxén, Niklas (2015). Suomen somalit. Into, Helsinki.

Open Society Foundations (2014). Somalit Helsingissä - somalit Euroopan kaupungeissa. Open Society Foundations, New York.

<https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/db917a40-02bf-4742-960f-d9d711d40ded/somalis-helsinki-fin-20140623.pdf>

Rantanen, Rosa (2019). Sillanrakentajat - diasporan rooli Somalian ja Afrikan sarven kehityksessä. Suomen Somalia-verkosto.

<https://www.somaliaverkosto.fi/wp-content/uploads/2019/12/SILLANRAKENTAJAT-JULKAISTU-VERSIO.pdf>

Tiilikainen, Marja (2003). Arjen Islam - somalinaisten elämää Suomessa. Vastapaino, Tampere.

Tilastokeskus (2020). Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkójulkaisu].

ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.3.2021].

Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>

Tervaniemi, Tiina (toim.) (2016). Maahanmuuttajat ja yrittäjyys - tilastoja, tukea ja tarinoita Etelä-Savosta. Mikkelin Ammattikorkeakoulu.

Verkkolähteet

Kotona Suomessa. Selvitys maahanmuuttajien rekrytoimisesta. Tutkimusraportti. Taloustutkimus. Uudenmaan ELY-keskus, 2020. https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/40186220/Kotona+Suomessa_Tutkimusraportti/c576a95b-b7fd-4823-9bb7-c97e35c068ce

Ohjaus- ja neuvontapalvelut eivät tavoita kaikkia apua tarvitsevia. Kotouttaminen.fi, julkaistu 6.5.2020. <https://kotouttaminen.fi/-/ohjaus-ja-neuvontapalvelut-eivat-tavoita-kaikkia-apua-tarvitsevia>

Rakenteellisesta rasismista pitää puhua myös Suomessa. Rasteri.fi, julkaistu 20.5.2020. https://raster.fi/2020/05/22/rakenteellisesta-rasismista-pitaa-puhua-myos-suomessa/?fbclid=IwAR3PSn_UTk6CN7ituevL6EiQtHG4TQWOBZGnyRvksy8C-YDsbpCgukLBclY

Liite I: Taustatietoa haastatelluista yrittäjistä

Yrityksen toimiala	
Ravintola-ala	1
Sosiaali- ja terveysala	2
Taksiala	1
Turvallisuusala	1

Sukupuoli	
Mies	3
Nainen	2
Muu/ei halua sanoa	-

Syntymäpaikka	
Suomi	2
Somalia	3
Muu	-

Ikä	
18-24	1
25-35	3
35-45	1